

ИНОВАЦИОНИ ЕЛЕМЕНТИ У ДИДАКТИЧКОМ ДИЗАЈНУ ЧАСА РУМУНСКОГ ЈЕЗИКА У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ – ПРИМЕНА ИСТРАЖИВАЧКИХ ЗАДАТАКА У РАДУ СА ДАРОВИТИМА

Апстракт: Увођење иновационих елемената у наставу румунског језика и књижевности у млађим разредима основне школе последњих година заокупља пажњу учитеља. Истраживачки задаци у млађим разредима основне школе до сада, углавном, нису интензивно коришћени као облик рада на тексту. Сматра се да је тај облик рада примерен старијим ученицима, ученицима оспособљеним за самостални рад. У трећем и четвртном разреду, без бојазни од претеривања, истраживачке задатке можемо применити и у раду са даровитима. Циљ овог рада јесте да испита утицај иновационих елемената на наставу румунског језика у млађим разредима основне школе, односно развој способности стваралачког мишљења даровитих применом истраживачких задатака. Применом истог модела дидактичког сценарија у неколико одељења 4. разреда на територији општине Алибунар добијена је потврда следећих претпоставки: адекватна примена иновационих елемената у дизајнирању часа румунског језика у млађим разредима основне школе, од стране учитеља, упућује даровите ученике на стваралачко размишљање, самостални и откривачки рад.

Кључне речи: иновациони елементи, истраживачки задаци, дизајн часа, даровити, настава, стваралачко мишљење.

Увод

Развој даровитости је стратешко питање школског система сваке земље, те је, стога, неопходно системски радити на унапређивању и подршци даровитим ученицима који су највреднији национални ресурс. За креирање наставног процеса који је неопходан за развој потенцијала даровитих ученика, првенствено су одговорни наставници који су у директном контакту са њима. Уколико се настоји унапредити процес наставе и учења, потребно је створити услове за ефикасну индивидуализацију наставе која би потпомогла оптималном развоју способности и особина личности даровитих ученика. Да би се то постигло, најпре је потребно дефинисати циљеве који желе да се остваре у наставном процесу за оне ученике чији образовни захтеви превазилазе границе унапред постављених циљева (Stojaković, 2006). Стратегијом подстицања даровитости код ученика требало би предвидети да све школе у својим програмима рада дефинишу основне циљеве који ће осигурати подстицајно окружење, у коме ученици могу развијати потенцијале и постићи високе стандарде у учењу.

¹ negruanastasia@yahoo.com

Да би наставни планови и програми оправдали своје постојање, требало би да буду обогачени садржајима и методама поучавања и учења који су прилагођени образовним потребама даровитих ученика. Такве садржаје треба обрађивати искључиво флексибилним темпом, са што више присутних проблемских ситуација, са питањима која иницирају високе мисаоне процесе, истраживања, учења путем открића и сл.

Приступ теми

Живот захтева формирање креативних и стваралачких личности. Традиционални наставни системи рада који теже што већем гомилању чињеница и података које ученици науче од учитеља током предавања, али не могу или не умеју да примене, све више уступа модерној, савременој настави која у први план ставља ученика и развој његових психичких способности, пре свега мишљења и емоција (Смиљковић и Милинковић, 2010). Прави се разлика између класичне организације наставе, која се представља као низ јасно дефинисаних етапа (в. Gagne, 1975) и разних других модела структурирања наставе и учења које нуди савремена дидактика (Pamfil, 2003: 163).

Нови модели дидактичког приступа које предлаже савремена дидактика имају као полазну тачку два важна правца који структурирају процес наставе и учења:

- један правац који претпоставља *континуитет*: свака лекција мора бити део неког процеса и
- други правац који подржава *објашњење* стратегија подучавања-учења, схватање начина како се „разумевање и учење одвијају” (Pamfil, 2003: 26).

Класичну методичку структуру часа не треба одбацити јер више не може представљати адекватан оквир дидактичком поступку, већ је само преобликовати задржавајући *континуитет* (актуализирање претходних знања, стављање акцента на животно искуство ученика, знања стечена изван учионице), и посебно, *објашњавањем* етапа које треба проћи како би учење давало резултате, кроз *разумевање* стратегија учења.

Матерњи језик и књижевност, више од осталих предмета, пружа могућности за примену другачијих облика рада, средстава за рад и, посебно, савремених техничких јединица које немају педагошку, когнитивну релевантност, осим ако се користе као додатак реално-активним методама.

Активне методе су основно, а не једноставно знање и манипулација технологијом, подржавају разумевање концепата и идеја, вреднују властито искуство ученика, стимулишу размишљање и креативност, наводе све ученике, не само даровите, да траже и развијају решења за различите проблеме, критички промишљају и дају вредносне судове, упоређују и анализирају, подучавају даровите ученике да продуктивно раде с другима, те развијају вештине сарадње и узајамне помоћи.

Иновациони елементи у настави румунског језика и књижевности на млађем школском узрасту

„Стицање знања посредством књижевности је јединствено, самим тим што књижевност припада домену уметности, дакле, истраживање књижевног феномена се постиже специфичним средствима, другачијим од оних која се користе у проучавању језика: књижевност се не предаје, она се мора разумети, користећи као специфичан начин *уметничку интуицију*” (Parfene, 1997: 112).

Специфичност процеса рецепције књижевности у школи захтева различитост метода и поступака подучавања-учења, што је природна последица очекивања наставе са снажним формативним садржајем, која захтева стално укључивање ученика у сопствено образовање – *sine kva non* услов за повећање школског успеха даровитих ученика. Укључивање значи активизацију, учешће у образовању/самообразовању, подизање интересовања и мотивације за учење проналажењем одговарајућих одговора на питања као што су: Зашто да учим ове садржаје? Како могу да их искористим? Како их могу употребити у другим контекстима и ситуацијама?

Одржавање интересовања и мотивације за учење подразумева стварање климе поверења, пружање стимулативне радне атмосфере, ангажовањем даровитих ученика у различитим активностима: фронталним, индивидуалним и кооперативним. Таква могућност је видљива само кроз употребу партиципативних, активизирајућих метода и поступака као што су: олуја мозга, учење путем открића, проблемска настава итд., са све већом применом у пракси проучавања румунског језика на млађем школском узрасту у примарном циклусу.

Вишезначност књижевног дела омогућава и да се задовољи потреба даровитог детета да буде ангажовано у решавању проблема и да користи своје индуктивно мишљење. Књижевно дело се у проблемској настави рашчлањује на низ проблема који постају предмет интерпретације, што омогућава да се литерарни садржаји анализирају са идејне, моралне, друштвене, психолошке, стилске или језичке основе.

Проблемска настава има снажан хеуристички и формативни потенцијал јер ствара потешкоће за чије је превазилажење потребно креирање сопствених поступака истраживања. Као и код других дисциплина које користе ову методу, наставник румунског језика ће створити *проблемске ситуације* или ће формулисати *проблемска питања* око којих ће се фокусирати активност учења/сазнавања ученика.

Класично-очекивано питање има за циљ проверу одређених знања, њихову примену у говору и писању, док проблемска ситуација/питање захтева од ученика одговор које треба *тражити* и, изнад свега, *аргументовати*. Ученик се суочава са контрадикторном, конфликтном ситуацијом која је резултат суочавања две стварности: његових претходних знања и искустава и иновационих елемената.

Проблемска настава актуелизује оне аспекте дела који од ученика траже богатије животно и књижевно искуство, изграђенију књижевну и општу

културу, развијенији тип критичког мишљења, што такође одговара потребама даровитих ученика. Распон потенцијалних проблема произилази из саме специфичне структуре литерарног текста који се интерпретира и прилагођава индивидуалним могућностима ученика и конкретnoj наставnoj ситуацији. Даровитим ученицима, у складу са њиховим интересовањима, треба пружити прилику да вежбају своје способности како вербалног, тако и писменог изражавања.

Истраживачки задаци у настави књижевности

Истраживачки задаци омогућавају да се на млађем школском узрасту задовоље образовне потребе даровитих ученика, без обзира на то да ли се даровитост одређује као једна општа или више различитих потреба. „Истраживачки задаци су основни облик подстицања ученика да у примању уметничког текста максимално искористе и развију своје способности. Помоћу њих се систематично стимулише и изоштрава читалачка пажња и побуђује критичка и истраживачка радозналост” (Николић, 1992: 184).

„Истраживачки задаци су проблемски формулисани радни захтеви” (Милатовић, 2013: 308) који су у складу са једном од битнијих интелектуалних карактеристика креативно даровитих особа, а то је њихова способност „да виде проблеме на другачији начин од осталих људи, да мисле дивергентно о могућим решењима и да користе процесе увиђања приликом решавања проблема или испуњавања задатка” (Максић, 1998: 21).

Применом истог „модела обраде текста помоћу истраживачких задатака на примеру приче *Грлић боце* Ханса Кристијана Андерсена” (Juica, Negru, 2018: 149–151) у неколико одељења 4. разреда на територији општине Алибунар (ОШ „3. октобар” Локве, ОШ „Први мај” Владимировац, ОШ „2. октобар” Николинци), у којима се настава одвија на румунском као матерњем језику, покушали смо да добијемо потврду следећих претпоставки: адекватна примена иновационих елемената у дизајнирању часа румунског језика у млађим разредима основне школе од стране учитеља упућује даровите ученике на стваралачко размишљање, самостални и откривалачки рад. На самом почетку истраживања анкетирани су родитељи и учитељи и дошло се до следећег резултата: седам ученика 4. разреда из поменутих школа показује изузетну склоност и надареност за наставу матерњег језика. Поменуте ученике поделили смо у две групе: прва група од 3 ученика којима смо радне захтеве свели на чисто репродуктивна питања – Ко? Где? Шта? Када? и сл., и другу групу од 4 ученика који су текст анализирали помоћу истраживачких задатака.

После аналитичко-синтетичког проучавања текста дошли смо до следећих резултата:

- прва група од 3 ученика, сходно постављеним радним захтевима, задржала се у излагању на идеји да прича говори о путовању једне боце од њене израде до тренутка када бива разбијена;
- док је друга група од 4 ученика, који су текст анализирали помоћу истраживачких задатака, закључила да аутор даје тексту један шири

значај, дакле ученици су били упућени ка самосталном откривању ових широких значења (идеја): *modul în care sticla privește lumea și întâmplările din jurul ei – problema iscusinței și neiscusinței, exaltarea în unele situații și dezamăgirea în altele, dar sticla (sau, poate, un copil) trebuie să treacă prin viață singur ca într-adevăr să vadă cum este ea, să cunoască toate părțile ei negative.*

Кроз анализу садржаја показало се да ученици који су текст анализирали помоћу истраживачких задатака имају већи фонд речи, односно, у великој мери је задовољена потреба даровите деце за континуираним богаћењем речника.

Закључак

Ваљани истраживачки задаци садрже у себи захтеве који су пожељни не само за даровитог, већ за сваког доброг ученика. То су задаци који подстичу развој знања, способности, интересовања, креативности и социјалну интеракцију. Они садрже више од емотивног изазова, јер омогућавају ученику да ужива док их решава, да открива суштину проблема и да се не повинује рутини и устаљеним формама и обрасцима пожељних ученичких одговора. И у читанкама, као уџбеницима који сједињавају „два облика учења: рецептивно-смисаоно-вербално учење и учење путем открића” (Миловановић, 2014: 276), у методичкој апаратури која прати интерпретацију књижевних текстова, истраживачки задаци морају да доминирају у односу на задатке репродуктивног типа.

Ефикасност истраживачких задатака огледа се и у томе што омогућавају рад на развијању даровитости код ученика, те бројне могућности њихове креативне примене представљају једну од могућности у редовној настави да се васпитање и образовање даровитих не третира као елитистичко питање, већ да се наставни рад претвори у развијање даровитости и талената.

Потврђена је чињеница да коришћење истраживачких задатака у настави румунског језика у млађим разредима основне школе, од стране учитеља, упућује даровите ученике на стваралачко размишљање, самостални и откривалачки рад, али им истовремено пружа могућност да изразе своју оригиналност, да буду креативни, интуитивни, да имају храбрости да подрже своје гледиште, да се подстакне њихова знатижеља, да постану конкурентни, одговорни. Сличне савремене методе учења-подучавања, које се користе са расуђивањем и само у мери у којој се не занемарују традиционалне методе, побољшавају комуникацију између ученика и ученика и наставника, стварају позитивне ставове на нивоу одељенске заједнице имплициране у активност.

Рад у настави матерњег језика и књижевности на почетку 21. века не може се замислити без креативности, знања и умешности учитеља од самог почетка учења читања. У томе се састоји суштина иновација наставног процеса и односа према ученику. У фази самосталног поистовећивања са јунацима, ученик постаје креативац, стваралац, тј. субјекат који усваја књижевну реч. Она постаје део његовог личног преживљавања, део његове

изражајне моћи и сазнања. То се постиже самосталним и стваралачким обликом рада ученика, поред осталих и оних које користе наставници савремене школе (Смиљковић и Милинковић, 2010).

Литература:

- Bucur, M. E. (2014). *Metodele interactive și rolul lor în activitățile de limba și literatura română*. Preluat iunie 3, 2019. de la <https://iteach.ro/.../metodele-interactive-in-activitatile-de-limba-si-lit>.
- Gagne, R. M. (1975). *Condițiile învățării*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Đorđević, B. (1995). *Daroviti učenici i ne(uspeh)*. Beograd: Zajednica Učiteljskih fakulteta.
- Ilica, A., Iovin, I. (2001). *Metoda învățării limbii moderne în ciclul primar*. Arad: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”.
- Juica, B. și Negru, M. (2018). *Pedagogia textului literar pentru învățământul primar*. Vrșac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.
- Maksić, B. S. (1998). *Darovito dete u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Милатовић, В. (2013). *Методика наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе*. Београд: Учитељски факултет.
- Миловановић, Ј. Б. (2014). *Значај читанке за млађе разреде са становишта циља образовања*. У: Зборник радова Филозофског факултета у Приштини ХЛИВ(2). Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Николић, М. (1992). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Pamfil, A. (2003). *Limba și literatura română în gimnaziu – structuri didactice deschise*. Pitești: Editura Paralela 45.
- Pamfil, A. (2003). *Limba și literatura română în gimnaziu*. Pitești: Editura Paralela 45.
- Parfene, C. (1997). *Metodica studierii limbii și literaturii române*. Iași: Polirom.
- Parfene, C. (1999). *Metodica predării limbii și literaturii române în școală. Ghid teoretico-aplicativ*. Iași: Editura Polirom.
- Смиљковић, С. и Милинковић, М. (2010). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Врање: Учитељски факултет.
- Stojaković, P. (2006). *Višestruke sposobnosti za učenje*. Banja Luka: Filozofski fakultet.

Marinel Negru, PhD

University of Belgrade, Teacher Education Faculty

INNOVATIVE ELEMENTS IN DIDACTIC DESIGN OF THE ROMANIAN LANGUAGE CLASS IN YOUNGERGRADES OF PRIMARY SCHOOL - MODEL OF PROCESSING THE TEXT WITH THE HELP OF RESEARCH TASKS ON THE SAMPLE OF A ROMANIAN FAIRY TAIL

Summary: In recent years, the introduction of innovative elements in the teaching of the Romanian language and literature in lower grades of elementary school has been occupying the teachers' attention. Research tasks in lower grades of elementary school have not been used extensively as a form of text work so far. It is considered that this form of work is suitable for older students, students trained for independent work. In the third and fourth grade, without worrying of exaggeration, texts can be

processed using research tasks with gifted learners. The aim of this paper is to examine the influence of the innovative elements in the teaching of the Romanian language in the younger grades of the elementary school, that is, the development of the ability of creative thinking and training students for research and discovering work through a text processing model using research tasks. Using the same model of the didactic scenarios in several classes of the 4th grade on the territory of Alibunar municipality, the following assumptions were obtained: the adequate application of innovative elements in the design of the Romanian language classes in lower grades of the primary school by the teacher directs learners towards creative thinking, independent work, research and discovery work.

Key words: innovation elements, research tasks, class design, teaching, creative thinking.

